

Evlilik Rol Beklentileri Ölçeğinin Geliştirilmesi¹

Development of Marriage Role Expectations Inventory

Burak KÖKSAL², Tahsin İLHAN³

Geliş Tarihi
Submitted by

15.01.2017

Kabul Tarihi
Accepted by

12.04.2018

Öz

Bu çalışmada bireylerin evlilik rol beklentilerini değerlendirebileceği bir ölçek geliştirilmiş ve daha sonra da bu ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğinin araştırılması amaçlanmıştır. Araştırma iki ayrı katılımcı grubunda toplam 766 kişi ile yürütülmüştür. Araştırma verileri 2014-2015 eğitim - öğretim yılında toplanmıştır. Ölçek geliştirme sürecinde hem evli ve bekar bireylerden alınan rol beklentileri hem de alanyazın ve daha önce geliştirilmiş ölçme araçları dikkate alınarak madde havuzu oluşturulmuştur. Varimax döndürme yöntemiyle gerçekleştirilen temel bileşenler analizi sonucunda 40 maddeden oluşan ölçeğin toplam varyansın % 36.25'sini açıklayan iki faktörlü bir yapı gösterdiği belirlenmiştir. Bu faktörler *geleneksel* ve *eşitlikçi* ve olarak isimlendirilmiştir. Bu iki bileşenli yapı doğrulayıcı faktör analizi ile doğrulanmış ve uyum indekslerinin iyi uyuma işaret ettiği tespit edilmiştir. İlişkisel-bireyci-toplulukçu benlik ölçeği ve Bem cinsiyet rolü envanteri ile yapılan ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmaları sonucunda elde edilen korelasyon değerleri ölçeğin geçerliğini destekler niteliktedir. İç tutarlık ve test tekrarı güvenilirlik analizleri neticesinde evlilik rol beklentilerinin güvenilirliğinin yeterli olduğu değerlendirilmiştir. Sonuç olarak evlilik rol beklentileri ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Evlilik • Evlilik Rol Beklentileri • Ölçek Geliştirme

Abstract

The aim of the study was to develop the marital role expectations scale and test its validity and reliability. The study was carried out with 766 individuals among two different samples. The research data were collected in 2014 - 2015 academic years. Married and single individuals' views, existing research, and previously developed instruments were used to generate item pool. Principal component analysis with a varimax rotation showed that 40 items of the scale contained two factors, representing 36.25 % of the total variance. These two factors were titled as *traditional* and *equalitarian*. Confirmatory factor analysis of the two-component structure indicated an acceptable fit between the predicted model and the observed data. Correlations coefficients between relational - individual - collective self-aspect scale, Bem sex role inventory, and the marital role expectations scale scores supported criterion related validity. As the results of internal consistency and test-retest reliability analyses, it was considered that the marital role expectations scale's reliability is adequate. In conclusion, the marital role expectations scale was considered a reliable and valid instrument.

Keywords: Marriage • Marital Role Expectations • Scale Development

¹Bu araştırma ilk yazarın Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tarafından kabul edilen yüksek lisans tezine dayanmaktadır.

² **Sorumlu Yazar:** Burak Köksal (Uzman Psikolojik Danışman), Tokat Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Tokat, Türkiye. Eposta: burakoksal@hotmail.com

³ Tahsin İlhan (Doç. Dr.), Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Tokat, Türkiye. Eposta: tahsinilhan73@gmail.com

Extended Abstract

Roles in marriage are expressed as behaviors that determine how duties are shared among couples within family and how they are fulfilled (Kılıç, 2012). These behavioral patterns may vary depending on whether couples adopt a traditional attitude or an equalitarian attitude in the face of marriage and parenthood roles (Canel, 2007). In the traditional marriage roles; men have the role of supporting the family and women the role of doing the housework (Morgan and Walker, 1983). There is a cooperation in equalitarian roles with regard to sharing duties and decision making; on the other hand, the roles may vary among couples as well (Laws, 1971). In addition, authority in family is distributed equally among couples and democratic rules are applied in raising children (Eken, 2006).

Marriage role expectation includes behaviors in which a partner has expectations from the other partner regarding what to do and how to behave in marriage (Dyer, 1962). Divergences in role expectations cause problems in both individuals and marriages (Odell and Quinn, 1998). Sabatelli (1984) indicated that satisfaction with marriage varied depending on whether the relationship was below or above the expectations and determined a positive relationship between the failure of meeting the expectations and lower marriage quality. In other relevant studies (Atangana, 2015; Burr, 1971; McNulty & Karney, 2004; Rios, 2010), similar findings were attained and it was emphasized that the compliance between expectations and role behaviors was a strong determinant for marriage satisfaction.

Assessment tools used in measuring role expectations in marriage are relatively old (Amatea, Cross, Clark & Bobby, 1986; Dunn, 1960; Geiken, 1964; Sabatelli, 1988). Besides, marriage role expectations change in the course of historical process (Botkin, Weeks & Morris, 2000; Onur, 2008; Weeks & Botkin, 1987) and these expectations are culture-specific (Crissey, 2005; Ngazimbi, Daire, Soto, Carlson & Munyon, 2013). Due to all these reasons, it is believed that it would be more practical to develop a new inventory according to the Turkish culture and to reflect present conditions rather than adapting relatively old assessment tools developed in other cultures. Thus, it was aimed to develop a valid and reliable inventory to be used in assessing marriage role expectations within the scope of this study.

Method

The study was conducted with a total of 766 people in two different participant groups. The first group consists of 312 women (66.6%) and 156 men (33.3%). The age of participants varies between 19 and 35 years ($\bar{x} = 24.1$, $ss = 3.2$). The second group consists of 177 women (59.4%), 121 men (40.6%) and a total of 298 people. Age range of participants in the study group varies between 19 and 35 years ($\bar{x} = 22.3$, $ss = 2.5$).

Marriage Role Expectations Inventory (MREI), Relational, Individual, and Collective Self-Aspects (RIC) scale, and Bem Sex Role Inventory (BSRI) were used to collect data.

In the item pool construction process, separate interviews were primarily conducted with married and single individuals ($n = 54$). A pool of 93 items was formed by examining the interview results, previous research, and formerly developed inventories.

Construct validity of MREI was examined with exploratory factor analysis using the independent samples t -test regarding the significance of group difference. Criterion validity, on the other hand, was tested examining the correlations between MREI, RICS and BGRI scores. Internal consistency was measured by Cronbach's alpha with test-retest (two-week internal) reliability method.

Findings

In the factor analysis, principle component analysis and varimax rotation method were used. As a result of the analyses, a two-factor structure with 40 items explaining 36.25% of the total variance was established. The first factor of the inventory explains 23.88% of the total variance and consists of items regarding traditional role expectation. The second factor explains 12.38% of the total variance and consists of items regarding equalitarian role expectation. Total item correlations vary between .36 and .69. Also, Maximum likelihood method was used in the confirmatory factor analysis. As a result of the analysis, the fit indices were found as; $\chi^2_{(737)} = 1547.77$ ve $\chi^2/sd = 2.01$, NFI = .92, NNFI = .95, CFI = .96, IFI = .96, RMSEA = .061, GFI = .79, AGFI = .76, SRMR = .074. Discrimination of inventory items was examined with 27% upper and lower group difference and the result showed that the differences was significant.

Bem Sex Role Inventory (BGRI) and Relational-Individualistic-Collectivist Self-Respect Inventory (RICSI) were used for revealing the criterion validity of MREI. Relationships between variables were calculated separately for men, women, and all participants. Examining the relationship between MREI and BGRI for all participants; the equalitarian factor had a positive relationship with the feminine factor and a negative relationship with the masculine factor. On the other hand, the traditional factor had a positive relationship with the masculine factor. It was determined that there was a positive relationship between the traditional factor and the feminine-masculine factors in women; and a positive relationship between the traditional factor and the masculine factor in men. Examining the relationship between MREI and RIC for all participants; the traditional factor had a negative relationship with the individual self and a positive relationship with the collectivist self and relational self. The equalitarian factor, on the other hand, had a positive relationship with the individualist self and relational self and no relationship with the collectivist self. In men, it was found that there was no relationship between the equalitarian factor and other variables, whereas there was a positive relationship between the collectivist and relational selves in the traditional factor. In women, on the other hand, it was determined that there was a positive relationship between the traditional factor and the collectivist and relational selves and also a positive relationship between the equalitarian factor and the individualist and relational selves.

The Cronbach's alpha coefficient was found in two different samples .87, .88. for equalitarian factor and .92, .93 for traditional factor. The test-retest reliability in two weeks interval was found as .66 and .95 respectively.

Discussion and Conclusion

It is seen that the factors revealed as a result of exploratory and confirmatory factor analyses are appropriate for equalitarian and traditional factors expressed in marriage role expectations standards in the literature (Çelebi, Tokuroğlu & Baran, 1993; Dunn, 1960; Empey, 1958; Haas, 1980; İmamoğlu, 1993; Pfeil, 1968; Vincent, 1966). Total item correlation values of MREI items and the *t*-test values regarding the significance of the 27 % upper and lower group difference also support the construct validity of the inventory. Assessing the findings regarding the criterion validity together with the results of various formerly conducted researches (i.e., Hofstede, 2001; İmamoğlu, 1993; Triandis, 2000, 2001; Zeyneloğlu, 2008); it was concluded that MREI provided the criterion validity. The results acquired from reliability analyses show that MREI has a sufficient reliability (Nunnally & Bernstein, 1994; Tabachnick & Fidell, 2007).

As a consequence; it is believed that MREI is a valid and reliable assessment tool to be used in measuring marriage role expectations. Future studies may focus on examining the relationship between marriage role

expectations and variables like relationship quality, marriage satisfaction. Family and couple counselors can use MREI in understanding the marriage relationship and determining the source of problems.

Giriş

Evlilikle birlikte insanların hayatlarında bir takım değişiklikler olmakta ve bireyler bekârlık rollerinden evli çift rollerine geçmektedirler (Canel, 2007). Evlilikte roller, aile içinde işlerin eşler arasında nasıl paylaşıldığı ve nasıl yerine getirildiğini belirleyen davranışlar olarak ifade edilebilir (Kılıç, 2012). Bu davranış kalıpları da, çiftlerin evlilik ve ebeveynlik rolleri karşısında geleneksel bir tutumunu yoksa eşitlikçi bir tutumunu benimsemelerine bağlı olarak değişebilir (Canel, 2007).

Geleneksel evlilik rolleri doğrudan toplumun kadına ve erkeğe yüklediği özelliklere göre ve yapılanmaktadır (İmamoğlu, 1991). Bu rollerde temelde erkek için evin geçimini sağlamak varken, kadın için ev içerisindeki işleri yapma rolü bulunmaktadır (Morgan ve Walker, 1983). İş ve sorumlulukların cinsiyet rolüne göre belirlendiği geleneksel evliliklerde evle ilgili kararlar ve ev içindeki işler konularında kadınlar söz sahibi olurken, dışardaki ilişkiler ve satın alma işlerinde ise erkekler söz sahibi olmaktadır (Parsons, 1942).

Sosyo-ekonomik yapının değişmesi ve bununla birlikte kadın işgücüne olan talebin artması, aile içindeki geleneksel rollerin, eşitlikçi nitelikler kazanmasını sağlamaktadır (Yaraman- Başbuğu, 1995). Eşitlikçi rollerde, evlilik rollerinin paylaşımı ve karar vermede birliktelik bulunurken, roller de eşler arasında değişebilmektedir (Laws, 1971). Ayrıca ailede otorite eşler arasında eşit olarak dağıtılmakta ve çocukların yetiştirilmesinde demokratik kurallar uygulanmaktadır (Eken, 2006).

Evlilik Rol Beklentisi

Evlilik rol beklentisi, bir eşin diğer eşten evlilikte neleri yapması ve nasıl davranması gerektiğini düşündüğü davranışlardır (Dyer, 1962). Mangus'a (1957) göre insanlar evlilikte görev ve sorumlulukların nasıl olması gerektiğini, kendi ailelerinde gördükleri, öğrendikleri haliyle karar vermekte ve ona göre davranmaktadır. Dunn (1960), evlilik rol beklentilerinin daha çok çocukluk deneyimleri, eğitim ve çevre tarafından etkilendiğini belirtmektedir. Hurvitz (1965) evlilikte rollerin iki yönü olduğunu; bunlardan ilki, kişinin önce kendi rolünü yerine getirmesi, ikincisi de eşinin rolünü nasıl yerine getireceğine dair beklentisinin bulunduğunu belirtmektedir. Kadın ile erkeğin rol davranışlarının ve beklentilerinin arasındaki bu tamamlayıcı ve karşılıklı ilişki, ailenin sosyal yapısını oluşturmakta ve beklentilerin birbirleriyle örtüşüp örtüşmemesi evlilikteki uyumun kalitesini belirlemektedir. (Hurvitz, 1965; Tarhan, 2011).

Eşlerin evlilik rollerine ilişkin beklentileri, evliliklerini nasıl değerlendireceklerine dair standartları belirlemekle birlikte; bu rol ve beklentilerdeki çatışmalar hem bireylerde hem de evliliklerde sorunlara neden olmaktadır (Odell ve Quinn, 1998). Sabatelli (1984), evlilikten memnuniyetin, yaşanan ilişkinin beklentilerin altında veya üstünde olmasına göre değiştiğini belirtmiş ve beklentilerin karşılanmaması ile düşük evlilik kalitesi arasında pozitif yönde ilişki tespit etmiştir. Bu konuda yapılan diğer çalışmalarda (Atangana, 2015; Burr, 1971; McNulty ve Karney, 2004; Rios, 2010) benzer bulgulara ulaşılmış; beklentiler ile rol davranışları arasındaki uyumun, evlilik doyumunun güçlü bir belirleyicisi olduğu vurgulanmıştır. Beklentilerin karşılanmaması ise olumsuz duygular, hayal kırıklığı ve çatışmalarla sonuçlanmaktadır (McNulty ve Karney, 2004). Eşler evliliklerindeki gerçekçi olamayan beklentiler veya bu beklentilerle ilgili anlaşmazlıklar yüzünden evlilikten mutsuz olabilir, bu da evlilikte uyumsuzluk ya da boşanma ihtimalini arttırabilir (Rios, 2010). Demircioğlu'nun (2000), kadınların boşanma nedenlerini belirlediği sekiz kategoriden, boşanmaya neden olan en önemli etkenin, kişisel uyumsuzluk ve beklentilerin gerçekleşmemesi olarak tespit edilmesi de rol beklentilerinin boşanma üzerindeki önemini ortaya koymaktadır.

Evlilik Rol Beklentilerinin Ölçümü

Alanyazında evlilik rol beklentileriyle ilgili ölçme araçları incelendiğinde, Dunn (1960) tarafından geliştirilen Evlilik Rol Beklentisi Envanteri (The Marriage Role Expectation Inventory) rol beklentilerinin ölçümünde kullanılan en yaygın ölçme aracı olduğu görülmektedir (Örn., Botkin, Weeks ve Morris, 2000; Longanecker, 1974; Marlar ve Jacobs, 1993; Markwart, 1999; Moser, 1961; Pollock, Die ve Marriot, 1990; Sterrett ve Bollman, 1970; Weeks ve Botkin, 1987). Ölçekte geleneksel ve eşitlikçi olmak üzere iki üst boyut ve bu iki boyutun içerisinde de, otorite, ev işleri, çocuk bakımı, bireysel özellikler, toplumsal katılım, eğitim, finansal destek ve istihdam olmak üzere yedi alt boyut bulunmaktadır (Dunn, 1960). Evlilik rol beklentilerinin ölçümünde kullanılan diğer bir ölçek ise Geiken (1964) tarafından geliştirilen Aile Sorumlulukları Ölçeğidir (Family Responsibility Inventory). Dunn'ın (1960) evlilik rol beklentisi ölçeğini temel alarak geliştirilen bu ölçekte, otorite, çocuk bakımı ve ev işlerindeki sorumluluklar olmak üzere toplam 3 alt boyutu bulunmaktadır. Ölçek eşlerin evdeki sorumluluklarına ilişkin beklentilerini ölçmede kullanılmaktadır (Geiken, 1964). Evlilik rol beklentilerinde kullanılan başka bir ölçek de Sabatelli ve Pearce tarafından (1986) geliştirilen beklenti düzeyi endeksidir (the expectation level index). Evlilikte önemli olduğu kabul edilen 32 yönle ilgili erkek ve kadın beklentilerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Daha sonra Sabatelli (1988) tarafından yakın kişisel ilişkilerdeki belirli alanları (güven, yoldaşlık, çatışma, aşk gibi) ilgilendiren 26 maddelik sürümü kullanılmıştır. Ölçekten yüksek puan elde edenlerin nispeten gerçekçi bir ilişki elde edeceği belirtilmektedir (Sabatelli, 1988). Alanyazın incelendiğinde evlilik rol beklentisinin yanı sıra evlilik beklentilerinin de ölçülmeye çalışıldığı görülmektedir. Jones ve Nelson (1996) evliliğe yönelik beklentileri ölçmek amacıyla evlilik beklentisi ölçeği geliştirilmiştir. Ölçek Soysal, Uzbaş ve Aysan (2016) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçekten alınacak düşük puan evliliğe yönelik gerçekçi olmayan kötümser beklentileri, yüksek puan gerçekçi olmayan idealist beklentileri, ortalama puan ise gerçekçi evlilik beklentilerini işaret etmektedir. Tek faktörlü 40 maddelik ölçekte samimiyet, eşitlik ve uyumlulukla ilgili beklentilerin ölçüldüğü belirtilmektedir (Jones ve Nelson, 1996). Ölçekte eşitlikle ilgili olduğu belirtilen bazı maddeler rol beklentilerini anımsatmakta fakat ölçeğin tamamı değerlendirildiğinde rol beklentilerinden ziyade evlilik beklentilerini ölçtüğü görülmektedir. Ayrıca ölçeğin samimiyet, eşitlik ve uyumluluk başlığı altında üç grup beklentiye ölçtüğü belirtilmekle birlikte, ölçek geliştirme aşamalarında yapı geçerliğine kanıt oluşturacak nitelikte açıcı ya da doğrulayıcı faktör analizlerinin yapılmadığı görülmektedir (Jones ve Nelson, 1996). Türkiye'de evlilik rol beklentilerinin ölçümünde, uyarlama çalışması olan evlilik beklentisi ölçeği (Soysal, Uzbaş ve Aysan, 2016) dışında bir ölçeğe rastlanılmamıştır. Bunun dışında, bazı nitel araştırmalarda evlilik rol beklentilerinin çeşitli anketler ve yüz yüze görüşmeler yoluyla belirlenmeye çalışıldığı görülmektedir (Çopur, 1995; Telsiz, 1995).

Sonuç olarak, ulusal ve uluslararası alan yazın incelendiğinde evlilikte rol beklentilerinin ölçümünde kullanılan ölçme araçlarının görece eski olduğu görülmektedir (Örn., Amatea, Cross, Clark ve Bobby, 1986; Dunn, 1960; Geiken, 1964; Sabatelli, 1988). Evlilik rol beklentilerinin tarihsel süreç içerisinde değiştiği (Botkin, Weeks ve Morris, 2000; Onur, 2008; Weeks ve Botkin, 1987) ve bu beklentilerin kültüre özgü olduğu (Crissey, 2005; Ngazimbi, Daire, Soto, Carlson ve Munyon, 2013) değerlendirildiğinde başka kültürlerde geliştirilmiş görece eski ölçme araçlarının uyarlanması yerine Türk kültürüne ve günün şartlarına uygun yeni bir ölçek geliştirmesinin daha doğru olacağı düşünülmüştür. Böylece, bu araştırma kapsamında evlilik rol beklentilerinin değerlendirilmesinde kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırma Grubu

Evlilik rol beklentileri ölçeği geliştirme sürecinde, 2014-2015 eğitim- öğretim yılında ön araştırma grubu, birinci araştırma grubu ve ikinci araştırma grubu olmak üzere üç ayrı araştırma grubu oluşturulmuştur. Madde yazım sürecindeki ön araştırma grubu ($n = 54$) evli ve bekar bireylerden oluşmaktadır. Birinci araştırma grubu Gaziosmanpaşa Üniversitesinde formasyon eğitimi alan ve internet üzerinden çalışmaya katılan bireylerden oluşmaktadır. Katılımcılar 312 kadın (% 66.67), 156 erkekten (% 33.33) oluşmaktadır. Katılımcıların yaşı 19 ile 35 ($\bar{x} = 24.13$, $ss = 3.24$) arasında değişmektedir. Katılımcıların 13'ü lise mezunu, 47'si önlisans mezunu, 385'i lisans mezunu ve 24'ü yüksek lisans mezunudur. Katılımcıların 314'ü bekar, 67'si flört/sevgili, 20'si nişanlı ve 67'si evli bireylerdir. İkinci araştırma grubu Gaziosmanpaşa Üniversitesi son sınıf öğrencileri ve internet üzerinden çalışmaya katılan bireylerden oluşmaktadır. İkinci araştırma grubu 177 (% 59.40) kadın, 121 (% 40.60) erkek olmak üzere toplam 298 kişiden oluşmaktadır. Araştırma grubundaki katılımcıların yaş aralığı 19 ile 35 arasında değişmektedir ($\bar{x} = 22.35$, $ss = 2.51$) ve 187 bekar, 94 flört/sevgili, 6 nişanlı ve 11 evli bireyden oluşmaktadır.

Birinci araştırma grubu ($n = 468$) verileriyle açımlayıcı faktör analizi, % 27'lik alt-üst grup farkının manidarlığı ve iç tutarlık analizleri yapılmıştır. İkinci araştırma grubu verileriyle ise ($n = 298$) doğrulayıcı faktör analizi, ölçüt geçerliği, iç tutarlık ve test-tekrar test analizleri gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği (İBTÖ)

İlişkisel, bireyci ve toplulukçu benlik yönlerini ölçmek için Kashima ve Hardie (2000) tarafından geliştirilen ölçeğin, Türkçe'ye uyarlanma çalışması Ercan (2008) tarafından yapılmıştır. Yedili Likert tipinde olan ölçek, 30 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin uyarlama formunda her alt boyutta 9'ar madde ve toplamda 27 madde yer almaktadır. Böylelikle her alt boyuttan alınabilecek puanlar 9 ile 63 arasında değişmektedir. Uyarlama çalışmasında ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı, ilişkisellik alt boyutu için .68, bireycilik alt boyutu için .73 ve toplulukçuluk alt boyutu için .77 olarak bulunmuştur. Ölçeğin bu çalışmadaki Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları ilişkisellik için .74, bireycilik için .72 ve toplulukçuluk için .80 olarak bulunmuştur.

Bem Cinsiyet Rolü Envanteri (BCRE)

Bireylerin benimsedikleri cinsiyet rollerini ayırabilmek üzere Bem (1974) tarafından geliştirilmiştir ve Türkçe uyarlaması Kavuncu (1987; akt. Dökmen, 1999) tarafından yapılmıştır. Bem cinsiyet rolü envanteri, 20 erkeksi 20 kadınsı olarak toplam 40 kişilik özelliği ve ek olarak da 20 sosyal beğenirlik özelliğini içeren maddelerden oluşmakta ve 7'li Likert tipinde derecelendirilmektedir. Dökmen (1991) tarafından yapılan uyarlama çalışmasında BCRE'nin yarıya bölme güvenilirliği kadınsılık için .77 ve erkeksilik için .71 bulunmuştur. Dökmen'in (1999) diğer bir çalışmasında Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı kadınsılık için .73, erkeksilik için .75 olarak tespit edilmiş ayrıca yarıya bölme güvenilirliği kadınsılık için .76, erkeksilik için .75 olarak bulunmuştur. Ölçeğin bu çalışmadaki Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları kadınsılık için .89, erkeksilik için ise .90 olarak tespit edilmiştir.

Madde Yazımı Süreci ve Deneme Formunun Oluşturulması

Madde yazım sürecinde ilk olarak evli ve bekar bireylerden oluşan ön araştırma grubuna ($n = 54$) evlilik rol beklentileriyle ilgili bir açık uçlu soruları içeren bir form uygulanarak onların evlilik rol beklentileriyle ilgili düşünceleri edinilmiştir. Ayrıca evlilik rol beklentileriyle ilgili alanyazın ve daha önce geliştirilmiş olan ölçme

araçları incelenmiştir. Hem evli ve bekar bireylerden alınan rol beklentileri hem de alanyazın ve daha önce geliştirilmiş ölçme araçları dikkate alınarak 109 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan madde havuzu araştırmacılar tarafından ölçülmek istenilen niteliği kapsama derecesi ve anlaşılabilirlik bakımlarından ön değerlendirmeye tabi tutulmuş, bazı maddeler çıkarılmış ve benzer maddelerin de birleştirilmesiyle madde sayısı 93'e düşürülmüştür. Bu maddeler psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanında çalışan ve doktora derecesine sahip yedi uzman tarafından evlilik rol beklentilerini ölçme dereceleri bakımından *uygun*, *uygun değil* ve *uygun değilse öneri* şeklinde değerlendirilmiştir. Uzmanların maddeler hakkındaki detaylı görüşleri de alınarak gerekli görülen maddelerde düzeltme yapılmıştır. Böylece 93 maddelik birinci aşama deneme formu oluşturulmuştur. Birinci aşamada ölçeğin deneme formu 1 *Hiç Katılmıyorum* - 5 *Tamamen Katılıyorum* derecelerini içeren 5'li Likert tipi şeklinde tasarlanmıştır.

Verilerin Analizi

Katılımcılardan toplanan verilerin değerlendirilmesinde SPSS ve LISREL yazılımları kullanılmıştır. Katılımcı yeterliliğini belirlemek amacıyla KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) testi ve verilerin faktörleşmeye uygunluğunu tespit etmek için de Bartlett küresellik testi yapılmıştır. Birinci uygulamada 93 maddelik deneme formu 468 katılımcıya uygulanmıştır. Bu aşamada, birbirleri ile ilgili çok sayıdaki değişkenleri bir araya toplayarak daha az sayıda yeni ve anlamlı değişkenler elde etmek için (Field, 2009) temel bileşen analizi yöntemiyle açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizinde faktörler belirlenirken öz değerlerin 1'den büyük olma kuralı ve yamaç-birikinti grafiği kullanılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre 53 madde formdan çıkarılmıştır ve 40 maddelik yeni bir ölçek formu elde edilmiştir. Ayrıca maddelerin ayırt ediciliklerini belirleyerek yapı geçerliğini ortaya koymak amacıyla ayrıca % 27'lik alt-üst grup ortalamaları karşılaştırılmıştır. İkinci uygulamada 40 maddelik ölçek formu 298 katılımcıya uygulanmıştır. Bu aşamada katılımcılara ikinci aşama deneme formunun yanı sıra ilişkisel-bireyci-toplulukçu benlik ölçeği ve Bem cinsiyet rolü envanteri de uygulanmıştır. Birinci uygulamada ki açımlayıcı faktör analizi sonrasında ortaya çıkan yapının doğruluğunu değerlendirmek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ölçüt geçerliği için evlilik rol beklentisi ölçeği (ERBÖ), ilişkisel-bireyci-toplulukçu benlik ölçeği ve Bem cinsiyet rolü envanteri puanları arasındaki korelasyon incelenmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık güvenilirliği Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı ile incelenmiştir. Test-tekrar test güvenilirliği ise ikinci araştırma grubunda yer alan 98 katılımcıya iki hafta sonra tekrar uygulama yapılarak değerlendirilmiştir.

Bulgular

Açımlayıcı Faktör Analizi

Açımlayıcı faktör analizi öncesinde katılımcı yeterliliğini ortaya koymak için KMO testi ve verilerin faktör çıkarmaya uygunluğunu belirlemek amacıyla da Bartlett Küresellik testi uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına KMO değeri .91 ve Bartlett Küresellik testi anlamlılık düzeyi ise .00 bulunmuştur. Bu sonuçlar neticesinde veri setinin faktör analizine uygun olduğu anlaşılmıştır (Field, 2009; Şencan, 2005).

Açımlayıcı faktör analizinde temel bileşenler analizi ve varimaks döndürme yöntemi kullanılmıştır. Madde faktör yük değeri için alt sınırı .40 olarak alınmıştır (Çokluk ve diğerleri, 2010; Field, 2009). Analizler sonucunda toplamda 53 madde ölçek dışında bırakılmıştır ve 40 maddeden oluşan 2 faktörlü bir yapı elde edilmiştir.

Tablo 1’de faktör özdeğerleri, varyans ve yığılımlı varyans değerleri, Tablo 2’de ise varimaks döndürme sonucunda maddelerin faktörlere dağılımları, madde faktör yükleri, ortak faktör varyansı, madde toplam korelasyon değerleri ve %27’lik alt-üst gruba ilişkin *t* değerleri gösterilmiştir.

Tablo 1.

Faktör Öz değerleri, Varyans ve Yığılımlı Varyans Değerleri

Bileşen	Özdeğer	Varyans	Yığılımlı Varyans
1	9.55	23.88	23.88
2	4.95	12.38	36.25

Tablo 2.

Evlilik Rol Beklentileri Ölçeğine İlişkin Yapı Geçerliği Değerleri

Madde Numarası	1.Faktör Yük Değeri	2.Faktör Yük Değeri	Ortak Faktör Varyansı	Madde Toplam Korelasyon	%27 Alt-Üst <i>t</i> Değeri
M13	.69	-.04	.47	.63	18.42
M20	.68	-.33	.58	.69	19.59
M23	.68	-.05	.46	.64	18.34
M40	.68	-.13	.47	.64	21.36
M7	.67	-.16	.48	.63	16.82
M2	.67	-.07	.45	.62	17.30
M15	.65	.06	.43	.58	15.09
M18	.65	-.03	.42	.60	19.03
M16	.64	-.08	.42	.60	20.03
M9	.64	-.25	.47	.63	19.37
M28	.62	-.17	.42	.59	16.97
M12	.62	.13	.40	.54	14.54
M10	.60	-.17	.40	.58	15.22
M3	.60	-.23	.41	.58	17.21
M24	.60	.06	.36	.52	12.87
M37	.59	-.30	.44	.59	15.87
M33	.59	-.21	.39	.57	16.34
M39	.56	-.08	.32	.52	13.81
M30	.55	.20	.35	.46	9.57
M5	.58	.02	.26	.45	11.37
M36	-.03	.65	.42	.56	7.15
M32	-.12	.64	.42	.56	7.16
M34	-.01	.63	.40	.55	8.67
M29	-.02	.62	.39	.55	8.54
M11	-.11	.58	.35	.54	10.46
M22	-.08	.58	.34	.49	7.16
M27	.08	.55	.31	.44	8.31
M17	.03	.54	.29	.46	9.50
M38	-.30	.54	.38	.53	15.91
M14	-.06	.53	.28	.46	8.72
M26	.11	.51	.27	.40	8.79
M31	-.16	.51	.28	.46	9.36
M19	-.29	.50	.34	.49	13.36
M35	-.25	.48	.30	.47	12.02
M21	-.03	.47	.22	.38	5.38
M6	-.10	.46	.22	.43	8.50
M8	.10	.46	.22	.36	8.52
M1	-.14	.45	.23	.41	7.75
M25	-.04	.45	.20	.38	7.64
M4	-.20	.41	.21	.39	9.31

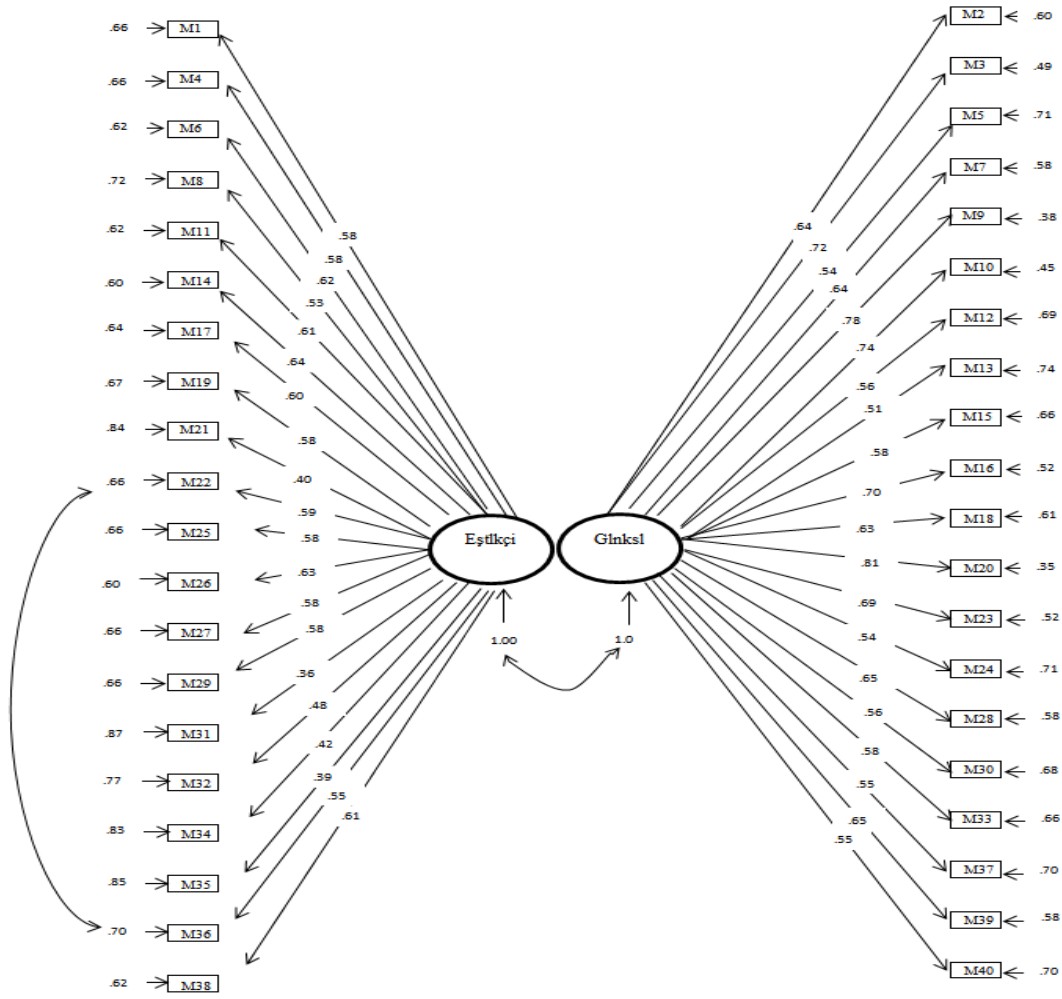
Alanyazın incelendiğinde her faktörün altında en az üç değişkenin bulunması gerektiği ve bu maddelerin aynı kavramsal anlama sahip olması gerektiği belirtilmektedir (Şencan, 2005). Tablo 1 ve Tablo 2’de verilen analiz sonuçlarına ek olarak yamaç-birikinti grafiği de incelenmiş ve ERBÖ’nün toplam varyansın % 36.25’ini açıklayan iki faktörden oluştuğu görülmüştür. Evlilik rol beklentileri ölçeğinin birinci faktörü toplam varyansın % 23.88’ini açıklamakta ve geleneksel rol beklentisine ilişkin maddelerden oluşmaktadır, madde faktör yükleri .58 ile .69 arasında değişmektedir. İkinci faktör toplam varyansın % 12.38’ini açıklamakta ve eşitlikçi rol beklentisine ilişkin maddelerden oluşmaktadır, madde faktör yükleri .41 ile .65 arasında değişmektedir.

Açımlayıcı faktör analizine ek olarak madde toplam puan korelasyonları değerlendirilmiştir. Bir maddenin toplam test puanı ile korelasyonunun düşük olması, o maddenin ölçülmek istenen değişkeni ölçmede yetersiz kaldığı belirtilmektedir (Tezbaşaran, 2008). Tablo 2’de görüldüğü gibi madde toplam korelasyonları .36 ile .69 arasında değişmektedir.

Ölçek maddelerinin ayırt ediciliğini inceleyerek yapı geçerliğini değerlendirmek amacıyla % 27’lik alt-üst grup farkının manidarlığı incelenmiştir. Bu amaçla, eşitlikçi ve geleneksel rol beklentisi alt ölçekleri için ayrı ayrı olmak üzere, beklenti seviyesi yüksek ($n = 126$) ve düşük ($n = 126$) gruplar belirlenmiştir. Gerçekleştirilen bağımsız örneklem t testi sonucunda ölçek maddelerine ilişkin puanların beklenti seviyesi yüksek ve düşük gruplarda anlamlı şekilde farklılaştığı görülmüştür. Analiz sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Doğrulayıcı Faktör Analizi

Evlilik rol beklentisi ölçeğinin (ERBÖ) açımlayıcı faktör analizi ile ortaya konan yapısı ayrıca doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiştir. Alanyazında, açımlayıcı faktör analizinin uygulandığı gruptan farklı bir gruba da doğrulayıcı faktör analizinin uygulanmasının daha isabetli bir karar olacağı belirtildiğinden (Fabrigar, Wegener, MacCallum ve Strahan, 1999), açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri farklı araştırma gruplarından toplanan verilerle analiz edilmiştir. Böylece, en çok olabilirlik yöntemi (maximum likelihood) ile gerçekleştirilen doğrulayıcı faktör analizi için 298 kişiden oluşan bir veri seti kullanılmıştır. Analiz sonucunda $\chi^2_{(739)}=1692.72$ ve $\chi^2/sd= 2.28$ olarak bulunmuştur. Diğer uyum indeksleri; NFI = .92, NNFI = .95, CFI = .95, IFI = .95, RMSEA = .066, GFI = .78, AGFI = .75, SRMR = .075 olarak bulunmuştur. Analizin ardından 22-36 maddeleri arasında önerilen modifikasyonlar gerçekleştirilmiştir. Modifikasyonlar sonrasında $\chi^2_{(737)}= 1547.77$ ve $\chi^2/sd= 2.01$ olarak tespit edilmiştir. Diğer uyum indeksleri; NFI = .92, NNFI = .95, CFI = .96, IFI = .96, RMSEA = .061, GFI = .79, AGFI = .76, SRMR = .074 olarak bulunmuştur. GFI ve AGFI’nin kabul edilebilir uyum iyiliği değerlerinin altında olduğu görülmektedir. Ancak Hair, Black, Babin ve Anderson (2010), bu değerlerin model karmaşıklığından olumsuz yönde etkilendiğini belirtmektedir. Dolayısıyla GFI ve AGFI değerlerinin düşük olmasının sebebinin model karmaşıklığı olabileceği değerlendirilmektedir. Doğrulayıcı faktör analizi diyagramı Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. DFA Diyagramı

Ölçüt Geçerliliği

ERBÖ'nün ölçüt geçerliğini ortaya koymak için Bem cinsiyet rolü envanteri (BCRE) ve ilişkisel-bireyci-toplulukçu benlik ölçeği (İBTÖ) kullanılmış, erkek, kadın ve tüm katılımcılar için değişkenler arasındaki ilişkiler ayrı ayrı hesaplanmıştır. Bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

Evlilik Rol Beklentisi Ölçeği Puanları ile Diğer Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları

Faktörler	Erkeksi			Kadınsı			Bireycilik			Toplulukçuluk			İlişkisel		
	K	E	T	K	E	T	K	E	T	K	E	T	K	E	T
Eşitlikçi	-.14	-.16	-.13*	.06	.13	.17**	.31**	.17	.25**	.13	-.08	.02	.20**	.14	.18**
Geleneksel	.17*	.26**	.30**	.26**	.06	.04	-.10	-.06	-.14*	.25**	.45**	.27**	.20**	.24**	.14*

*n*Kız=177, *n*Erkek =121, *n*Toplam=298; **p < .01, *p < .05

ERBÖ ile BCRE arasındaki ilişkiler katılımcıların tamamı üzerinde yapılan analizlerle incelendiğinde, eşitlikçi evlilik rol beklentilerinin kadınsı cinsiyet rolü ile olumlu, erkeksi cinsiyet rolü ile olumsuz yönde ilişkili olduğu görülmektedir. Geleneksel evlilik rol beklentileri ise erkeksi cinsiyet rolü ile olumlu yönde ilişkilidir. Kadınlarda geleneksel evlilik rol beklentileri erkeksi ve kadınsı cinsiyet rolleri ile ilişkili bulunurken, erkeklerde yalnızca geleneksel evlilik rol beklentileri ile erkeksi cinsiyet rolü arasında ilişki tespit edilmiştir. ERBÖ ile İBTÖ arasındaki ilişkiler incelendiğinde, katılımcıların tamamıyla yapılan analizlerde geleneksel evlilik rol beklentilerinin bireycilikle olumsuz yönde toplulukçuluk ve ilişkisellik ile olumlu yönde ilişkili olduğu görülmektedir. Eşitlikçi evlilik rol beklentileri ise bireycilik ve ilişkisellik ile olumlu yönde ilişkiliyken, toplulukçuluk ile anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Erkek ve kadın için ayrı yapılan analizlerde, erkeklerde eşitlikçi evlilik rol beklentileri ile benlik kurguları arasında anlamlı bir ilişki bulunamazken, geleneksel evlilik rol beklentileri ile toplulukçuluk ve ilişkisellik arasında olumlu yönde ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Kadınlarda ise geleneksel evlilik rol beklentileri ilişkisellik ve toplulukçuluk ile olumlu yönde ve anlamlı şekilde ilişkiliyken, eşitlikçi evlilik rol beklentileri bireycilik ve ilişkisellik ile olumlu yönde anlamlı düzeyde ilişkilidir.

Güvenirlilik Çalışması

Evlilik Rol Beklentileri Ölçeğinin güvenirliliği iç tutarlılık ve test-tekrar test yöntemleri ile incelenmiştir. Birinci ($n=468$) ve ikinci uygulamanın ($n=298$) katılımcı grubu verileriyle ayrı ayrı Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı eşitlikçi faktörde ilk uygulama için .87 ikinci uygulama için .88, geleneksel faktörde ise ilk uygulama için .92 ikinci uygulama için .93 olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin iki hafta süreli test-tekrar test güvenirliliği ise eşitlikçi ve geleneksel faktörler için sırasıyla .66 ve .95 olarak bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmanın amacı bireylerin evlilik rol beklentilerini ölçebilecek bir araç geliştirmektir. Bu amaç doğrultusunda alanyazında ölçek geliştirme sürecinde izlenmesi önerilen basamaklar takip edilmiştir (DeVellis, 2012). Ölçek geliştirme süreci ilk olarak madde yazımı aşamasıyla başlamıştır. Hem alanyazın hem de evli ve bekâr bireylerle gerçekleştirilen görüşme sonuçları dikkate alınarak madde havuzu oluşturulmuştur. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda toplam varyansın % 36.25'ini açıklayan 40 maddeden oluşan iki faktörlü bir ölçek aracı elde edilmiştir. Ölçekte yer alan maddelere ait faktör yüklerinin ise kabul edilebilir değerlerin üzerinde olduğu görülmüştür (Tabachnick ve Fidell, 2007). Ayrıca, ölçeğin açımlayıcı faktör analizi ile elde edilen faktör yapısı doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda tespit edilen uyum indekslerinin de iyi uyuma işaret ettiği ve % 27'lik alt-üst grup farkının manidarlığı da dikkate alındığında ERBÖ'nün yapı geçerliliğini sağladığı söylenebilir.

ERBÖ'deki faktörlerin alanyazında belirtilen evlilik rol beklentilerine yönelik standartlarla uyumlu olduğu görülmektedir (Çelebi, Tokuroğlu ve Baran, 1993; Dunn, 1960; Empey, 1958; Haas, 1980; İmamoğlu, 1993; Pfeil, 1968; Vincent, 1966). ERBÖ'deki ilk faktör geleneksel olarak isimlendirilmiştir. Geleneksel faktör en genel anlatımıyla, aile bireylerinin rollerinin ve üzerlerine düşen işlerin cinsiyete göre belirlendiği anlayışı tanımlamaktadır (Pollock, Die ve Marriot, 1990). ERBÖ'deki faktörlerden ikincisi eşitlikçi olarak isimlendirilmiştir. Eşitlikçi faktör en genel anlatımıyla aile bireylerinin rollerini kendilerinin belirlediği, evde beraberlik duygusu içinde ve sorumlulukları birlikte yürüttükleri anlayış olarak tanımlanmaktadır. Hem eşitlikçi hem de geleneksel faktörlerin Dunn (1960) tarafından daha önce geliştirilen bir ölçek aracında da bulunduğu gözlenmiştir. Dunn (1960) tarafından geliştirilen evlilik rol beklentileri envanteri bu konuda bilinen ilk araçtır.

Envanterde ilk olarak geleneksel ve eşitlikçi evlilik rol beklentileri ayrılmış, daha sonrasında da rol beklentilerinin ilgili olduğu rol davranış alanları belirlenmeye çalışılmıştır. Evlilik rol beklentileri envanterinde ERBÖ'den farklı olarak yetki, çocuk bakımı, ev işleriyle uğraşma, kişisel özellikler, eğitim, iş ve destek faktörleri bulunmaktadır. Ancak teorik olarak oluşturulan bu faktörler ne açımlayıcı ne de doğrulayıcı faktör analiziyle test edilmemiştir. ERBÖ'de de bu doğrultuda madde havuzu aşamasında bu faktörlere yönelik muhtemel maddeler yazılmıştır ve yapılan açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi sonrasında ölçeğin eşitlikçi ve geleneksel olarak faktörü saptanmıştır. Buna karşın, yetki, çocuk bakımı, ev işleriyle uğraşma, kişisel özellikler, eğitim, iş ve destek gibi alanlara ilişkin rol beklentilerinin hangi faktörlerle ilişkili olduğu açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre ayrılmamıştır. Sonuç olarak bu araştırmada geliştirilen ERBÖ eşitlikçi ve geleneksel olmak üzere iki faktörlü bir yapı göstermiştir.

Evlilik rol beklentileri cinsiyete göre değerlendirildiğinde, her iki cinsiyet için de eşitlikçi rol beklentilerinin geleneksel rol beklentilerine göre yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bulguların daha önce gerçekleştirilen birçok çalışma ile uyumlu olduğu görülmektedir (Dunn, 1960; İmamoğlu, 1993; Markwart, 1999; Weeks ve Botkin, 1987). Ayrıca kadınların erkeklere göre daha eşitlikçi rol beklentilerinin bulunduğu ve erkeklerin de kadınlara nazaran daha geleneksel rol beklentilerinin olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular da önceki araştırma sonuçlarını desteklemektedir (İmamoğlu, 1993; Markwart, 1999).

ERBÖ'nün ölçüt geçerliliği Bem Cinsiyet Rolü Envanteri (BCRE) ve İlişkisel- Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği (İBTÖ) verileriyle değerlendirilmiştir. ERBÖ ve BCRE arasındaki ilişkiler tüm katılımcılar üzerinden incelendiğinde kadınsılığa ilişkin özelliklerinin baskın olduğu kadınsı cinsiyet rolünü benimseyenlerin daha eşitlikçi, erkeksiliğe ilişkin özelliklerinin baskın olduğu erkeksi cinsiyet rolünü benimseyenlerin ise daha geleneksel rol beklentilerinin olduğu söylenebilir. ERBÖ ve BCRE arasındaki ilişkiler yalnızca kadınlar üzerinden değerlendirildiğinde, geleneksel evlilik rol beklentilerinin erkeksi cinsiyet rolü ile düşük düzeyde, kadınsı cinsiyet rolü ile ise orta düzeyde ilişkili olduğu görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde bu sonuçlara paralel olarak Türk toplumunun geleneksel cinsiyet rolü bakışı içerisinde olduğu (İmamoğlu,1991; Kağıtçıbaşı, 1991) ve kadınlarında kültürün beklentilerine uygun cinsiyet rolleri gösterdikleri zaman toplum tarafından onay gördükleri anlaşılmaktadır (İmamoğlu,1993; Zeyneloğlu, 2008). Ayrıca Türkiye'de yapılan bazı çalışmalarda kadınların geleneksel cinsiyet rolünü benimsedikleri tespit edilmiştir (Baykal 1991; Eken, 2006; Kağıtçıbaşı ve Kansu, 1991). Erkekler üzerinden yapılan değerlendirmede ise geleneksel evlilik rol beklentileri ile erkeksi cinsiyet rolü arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. ERBÖ'nün beşinci maddesindeki *erkeğin temel görevi ailesinin geçimini sağlamaktır* ($\bar{x}= 4.14$, $ss=1.1$), 23. maddesindeki *kadının neyi giyip giymeyeceğine kocası karışabilmelidir* ($\bar{x}= 4.1$, $ss=1.2$). gibi ifadeler verilen cevaplar, erkeklerin hem kendilerine yönelik hem de kadınlara yönelik geleneksel evlilik rol beklentilerinin bulunduğunu göstermektedir.

ERBÖ ve İBTÖ arasındaki ilişki tüm katılımcılar üzerinden incelendiğinde eşitlikçi evlilik rol beklentileri bireycilik ve ilişkisellik ile olumlu yönde, geleneksel evlilik rol beklentileri ise bireycilikle olumsuz yönde, toplulukçuluk ve ilişkisellik ile de olumlu yönde ilişkilidir. Her ne kadar eşitlikçi rol beklentileriyle bireycilik ve ilişkisellik benlik kurguları anlamlı düzeyde ilişkili olsa da bireyciliğe yönelik ilişki düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bireycilik faktöründeki içinde yer aldığı gruptan bağımsız ve özerk olma, grup amaçları karşısında bireysel amaçlara da öncelik verme ve adaleti sağlamakla ilgili hususlar (Triandis, 2000, 2001) eşitlikçi rol beklentileriyle ilişkisini göstermektedir. Geleneksel evlilik rol beklentileri ile bireyciliğin olumsuz yönde, toplulukçulukla da olumlu yönde ilişkili olması, Hofstede'nin (2001) Türkiye'yi kültürel eğilimi

toplulukçuluk olan bir ülke olarak değerlendirdiği çalışma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Geleneksel evlilik rol beklentileri ile toplulukçuluğun, eşitlikçi evlilik rol beklentileri ile de bireyciliğin ilişkili çıkması, ayrıca ilişkisellik faktörünün hem eşitlikçi hem de geleneksel evlilik rol beklentileri ile ilişkili olması, yaşanan toplumsal değişimlerle birlikte Türkiye’de yaşayan insanlar arasında ilişkisellik düzeylerinde bir azalma olmadan bireyci değerlerin yaygınlaştığı görüşleriyle örtüşmektedir (Kağıtçıbaşı,1996; Karakitapoğlu-Aygün ve İmamoğlu, 2002). ERBÖ ile İBTÖ arasındaki ilişki cinsiyete göre değerlendirildiğinde, erkeklerde eşitlikçi evlilik rol beklentileri ile herhangi bir benlik arasında ilişki bulunamazken, kadınlarda eşitlikçi evlilik rol beklentileri ile bireycilik ve ilişkisellik arasında olumlu yönde ilişki tespit edilmiştir. Bu sonuçlar eşitlikçi rol beklentilerini benimseyen Türk kadınının kendilerini daha çok kişisel terimlerle tanımladığı (Karakitapoğlu-Aygün 2004) ve erkeklere göre daha çok kişisel kimliğe önem verdiği (Carpenter ve Karakitapoğlu-Aygün, 2005) ayrıca bireycilik ve ilişkisellik puanlarının erkeklerin puanlarından daha yüksek olduğu (İmamoğlu ve Karakitapoğlu-Aygün, 2004) bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Evlilik Rol Beklentileri Ölçeğinin güvenilirliği Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ve test-tekrar test güvenilirliği ile incelenmiştir. Bir ölçme aracı için .70 ve üzeri güvenilirlik katsayısı yeterli görülmektedir (Nunnally ve Bernstein, 1994). Güvenirlik analizlerinden elde edilen sonuçlar ERBÖ’ye ait ölçümlerin güvenilirliğinin yeterli olduğu göstermektedir (Nunnally ve Bernstein, 1994; Tabachnick ve Fidell, 2007).

Sonuç olarak ERBÖ’nün evlilik rol beklentilerini ölçmek için kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu düşünülmektedir. Ancak araştırmaya alınan katılımcıların demografik özellikleriyle ilgili bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırma, eğitim durumu lise ve üzeri, 19- 35 yaş arası evli ve bekâr bireylerle gerçekleştirilmiştir. İlerde yapılacak çalışmalarda eğitim durumu daha düşük grupların ve daha özel katılımcı gruplarının (daha üst yaş grupları, boşanmış bireyler, çatışmalı birliktelik yaşayanlar vb.) tercih edilmesi ERBÖ ile ilgili yeni bilgilerin edinilmesini sağlayacaktır. Ayrıca bundan sonraki araştırmalarda evlilik rol beklentilerinin, ilişki kalitesi ve evlilik doyumunu yordayıp yordamadığı incelenebilir. Aile/çift danışmanlığında rol beklentilerinin tespit edilerek evlilik ilişkisini anlama ve sorunların kaynağını tespit etmede kullanılabilir. Bireylerin kendisinden ve eşinden bekledikleri roller tespit edilerek, gerçekçi olmayan/ bilişsel çarpıtmalar ürünü olan rol beklentileri danışma sürecinde incelenerek farkındalık sağlanabilir. Çiftlere yönelik evlilik öncesi eğitimlerde evlilik rol beklentileri de ayrıntılı şekilde incelenerek olası problemler ve hayal kırıklıklarının önüne geçilebilir.

Kaynakça

- Amatea, E. S., Cross, E. G., Clark, J. E. ve Bobby, C. L. (1986). Assessing the work and family role expectations of career-oriented men and women: The life role salience scales. *Journal of Marriage and the Family*, 48(4), 831-838.
- Atangana, E. (2015). *The relationship between differentiation of self, marital expectations, and marital satisfaction for the middle and later stage married adults*. Doctoral dissertation, Capella University, Minneapolis.
- Baykal, S. (1991). Üniversite öğrencilerinin cinsiyet rolleri ile ilgili kalıp yargılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1(2), 66-75.
- Botkin, D. R., Weeks, M. N. ve Morris, J. E. (2000). Changing marriage role expectations: 1961–1996. *Sex Roles*, 42(9-10), 933-942.
- Burr, W. R. (1971). An expansion and test of a role theory of marital satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, 33(2), 368-372.
- Canel, A. N.(2007). *Ailede problem çözme, evlilik doyumu ve örnek bir grup çalışmasının sınanması*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Carpenter, S. ve Karakitapoğlu- Aygün, Z. (2005). Importance and descriptiveness of self-aspects: A cross-cultural comparison. *Cross-cultural research*, 39(3), 293-321.
- Crissey, S. R. (2005). Race/ethnic differences in the marital expectations of adolescents: The role of romantic relationships. *Journal of Marriage and Family*, 67(3), 697-709.
- Çelebi, N., Tokuroğlu, B. ve Baran, A. (1993). *Bağımsız işyeri sahibi kadınların aile ve iş ilişkileri*. TC Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çopur, Z. (1995). *Gençlerin kuracakları aileler ilişkin rol beklentilerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demircioğlu, N. S. (2000). *Boşanmanın, çalışan kadının statüsü ve cinsiyet rolü üzerine etkisi*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- DeVellis, R. F. (2012). *Scale development: Theory and applications*. 3. basım. United States: Sage Publications.
- Dökmen, Z. (1991). Bem cinsiyet rolü envanterinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 35(1), 81-89.
- Dökmen, Z. Y. (1999). Bem cinsiyet rolü envanteri kadınsılık ve erkeksilik ölçekleri Türkçe formunun psikometrik özellikleri. *Kriz Dergisi*, 7(1), 27-40.
- Dunn, M. S. (1960). Marriage role expectations of adolescents. *Marriage and Family Living*, 22(2), 99-111.
- Dyer, W. G. (1962). Analyzing marital adjustment using role theory. *Marriage and Family Living*, 24(4), 371-375.
- Eken, H. (2006). Toplumsal cinsiyet olgusu temelinde mesleğe ilişkin rol ile aile içi rol etkileşimi: Türk silahlı kuvvetlerindeki kadın subaylar. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 247-281.
- Empey, L. T. (1958). Role expectations of young women regarding marriage and a career. *Marriage and Family Living*, 20(2), 152-155.

- Ercan, H. (2008), *Genç yetişkinlerin aşk biçimleri ve benlik tipleri*. Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Fabrigar, L. R., Wegener, D. T., MacCallum, R. C., ve Strahan, E. J. (1999). Evaluating the use of exploratory factor analysis in psychological research. *Psychological methods*, 4(3), 272.
- Field, A. P. (2009). *Discovering statistics using SPSS: and sex and drugs and rock 'n' roll (third edition)*. London: Sage publications.
- Geiken, K. F. (1964). Expectations concerning husband-wife responsibilities in the home. *Journal of Marriage and Family*, 26(3), 349-352.
- Haas, L. (1980). Role-sharing couples: A study of egalitarian marriages. *Family Relations*, 289-296.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. ve Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis: A global perspective*.
- Hofstede, G. (2001). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions and organizations across nations*. Sage publications.
- Hurvitz, N. (1965). The marital roles inventory as a counseling instrument. *Journal of Marriage and the Family*, 27(4), 492-501.
- İmamoğlu, E. O. (1991). Aile içinde kadın-erkek rolleri. *Türk Aile Ansiklopedisi*.(832-835). Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı.
- İmamoğlu, E. O. (1993). Değişen dünyada değişen aile-içi roller. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, (1), 58-68.
- İmamoğlu, E. O. ve Karakitapoğlu-Aygün, Z. (2004). Self-construals and values in different cultural and socioeconomic contexts. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 130(4), 277-306.
- Jones, G. D. ve Nelson, E. S. (1996). Expectations of marriage among college students from intact and non-intact homes. *Journal of Divorce and Remarriage*, 26, 171-189.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1991). *Aile ve kültürel psikoloji*, Aile Yazıları III. *Birey, Kişilik ve Toplum, Bilim Serisi*, 5(3), 258-264.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Kansu, A. (1991). Cinsiyet rollerinin sosyalleşmesi ve aile dinamiği: Kuşaklararası bir karşılaştırma, Aile Yazıları III. *Birey, Kişilik ve Toplum, Bilim Serisi*, 5(3), 91-105.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). Özerk-ilişkisel benlik: Yeni bir sentez. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11(37), 36-43.
- Karakitapoğlu- Aygün, Z. (2004). Self, identity, and emotional well- being among Turkish university students. *The Journal of Psychology*, 138(5), 457-478.
- Karakitapoğlu- Aygün, Z. ve İmamoğlu, E. O. (2002). Value domains of Turkish adults and university students. *The Journal of Social Psychology*, 142(3), 333-351.
- Kashima, E. S. Ve Hardie, E. A. (2000). The development and validation of the relational, individual, and collective self-aspects scale. *Asian Journal of Social Psychology*, 3(1), 19-48.
- Kılıç, M. (2012). *Evlü çiftlerde görülen ruhsal belirtiler ile aile işlevsellik düzeyi arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Laws, J. L. (1971). A feminist review of marital adjustment literature: The rape of the Locke. *Journal of Marriage and Family*, 33(3), 483-516.
- Longanecker, J. K. (1974). *Marital Happiness and Role Expectations in Dual-career Families*. Yüksek lisans tezi, Texas Tech Üniversitesi.
- Mangus, A. R. (1957). Role theory and marriage counseling. *Social Forces*, 35(3), 200-209.

- Markwart, L. L. (1999). *Differences in the marriage role expectations of post-secondary students from divorced and intact family backgrounds in accordance with family-of-origin social class*. Yüksek lisans tezi, Regina Üniversitesi.
- Marlar, J. A. ve Jacobs, K. (1993). Differences in the marriage role expectations of college students from intact and divorced families. *Journal of divorce & remarriage*, 18(3-4), 93-103.
- McNulty, J. K. ve Karney, B. R. (2004). Positive expectations in the early years of marriage: Should couples expect the best or brace for the worst?. *Journal of personality and social psychology*, 86(5), 729.
- Morgan, C. S., ve Walker, A. J. (1983). Predicting sex role attitudes. *Social Psychology Quarterly*, 46(2), 148-151.
- Moser, A. J. (1961). Marriage role expectations of high school students. *Marriage and Family Living*, 23(1), 42-43.
- Nunnally, J. C. ve Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory*. 3. basım. McGraw Hill: New York.
- Ngazimbi, E. E., Daire, A. P., Soto, D., Carlson, R. G. ve Munyon, M. D. (2013). Marital expectations and marital satisfaction between African immigrant and United States born married couples. *Journal of Psychology in Africa*, 23(2), 317-321.
- Odell, M. ve Quinn, W. H. (1998). Congruence, desire for change, and adjustment during the first year of marriage. *Marriage and Family Review*, 27(1-2), 91-112.
- Onur, B. (2008). *Gelişim psikolojisi: Yetişkinlik, yaşlılık, ölüm*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Parsons, T. (1942). Age and sex in the social structure of the United States. *American Sociological Review*, 7(5), 604-616.
- Pfeil, E. (1968). Role expectations when entering into marriage. *Journal of Marriage and the Family*, 30(1), 161-165.
- Pollock, A. D., Die, A. H. ve Marriott, R. G. (1990). Relationship of communication style to egalitarian marital role expectations. *The Journal of Social Psychology*, 130(5), 619-624.
- Rios, C. M. (2010). *The relationship between premarital advice, expectations and marital satisfaction*. Master's thesis, Utah State University, Logan.
- Sabatelli, R. M. (1984). The marital comparison level index: A measure for assessing outcomes relative to expectations. *Journal of Marriage and the Family*, 46(3), 651-662.
- Sabatelli, R. M. ve Pearce, J. (1986). Exploring marital expectations. *Journal of Social and Personal Relationships*, 3(3), 307-321.
- Sabatelli, R. M. (1988). Exploring relationship satisfaction: A social exchange perspective on the interdependence between theory, research, and practice. *Family Relations*, 50(4), 217-222.
- Soysal, F. S. Ö., Uz Baş, A. ve Aysan, F. (2016). Evlilik Beklentisi Ölçeği: Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1).
- Sterrett, J. E. ve Bollman, S. R. (1970). Factors related to adolescent's expectations of marital roles. *Family Coordinator*, 19(4), 353-356.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics*. 5. basım. Boston: Pearson Education.
- Tarhan, N. (2011). *Evlilik psikolojisi*. İstanbul: Timaş Yayınları.

- Telsiz, M. (1995). Evli kadınların evlilik öncesi evde iş bölümüyle ilgili beklentileri ve mevcut uygulamanın karşılaştırmalı analizi. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, (3), 83-93.
- Tezbaşaran, A. A. (2008). *Likert Tipi Ölçek Hazırlama Kılavuzu* (Üçüncü sürüm). https://www.academia.edu/1288035/Likert_Tipi_Olcek_Hazirlama_Kilavuzu adresinden alınmıştır.
- Triandis, H. C. (2000). Dialectics between cultural and cross-cultural psychology. *Asian Journal of Social Psychology*, 3(3), 185-195.
- Triandis, H. C. (2001). Individualism-collectivism and personality. *Journal of personality*, 69(6), 907-924.
- Vincent, C. E. (1966). Implications of changes in male-female role expectations for interpreting MF scores. *Journal of Marriage and the Family*, 28(2), 196-199.
- Weeks, M. N. ve Botkin, D. R. (1987). A longitudinal study of the marriage role expectations of college women: 1961–1984. *Sex Roles*, 17(1-2), 49-58.
- Yaraman-Başbuğu, A. (1995). Metropolitan aile ilişkilerinde değişen cinsel roller. *Aile Kurultayı*, 221-228.
- Zeyneloğlu, S. (2008). *Ankara'da hemşirelik öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları*. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ek:

Evlilik Rol Beklentileri Ölçeği

Aşağıda evlilik rol beklentilerini içeren çeşitli maddeler bulunmaktadır. Lütfen her bir evlilik rol beklentisini dikkatli bir şekilde okuyup sizin için ne kadar önemli olduğunu 1 (Hiç Katılmıyorum) ile 5 (Tamamen Katılıyorum) arasında derecelendiriniz. Değerli görüşlerinizi bizim için çok önemlidir. Tüm ifadeleri mümkün olduğunca dürüst ve doğru bir şekilde işaretlediğinizden emin olunuz. Katkılarınız için şimdiden çok teşekkür ederiz.

Hiç Katılmıyorum		Orta düzeyde katılıyorum		Tamamen Katılıyorum	
1	2	3	4	5	

1	Eşler ailenin tamamını ilgilendiren konularda karar alırken eşit haklara sahip olmalıdır.	1	2	3	4	5
2	Erkek uyandığında kahvaltısı hazır olmalıdır.	1	2	3	4	5
3	Bir konuda karar alınırken son söz erkeğe ait olmalıdır.	1	2	3	4	5
4	Ailenin ekonomik kararları hakkında eşler eşit haklara sahip olmalıdır.	1	2	3	4	5
5	Erkeğin temel görevi ailesinin geçimini sağlamaktır.	1	2	3	4	5
6	Eğer eğlenmeye gidilecekse, nereye gidileceğine eşler birlikte karar vermelidir.	1	2	3	4	5
7	Çamaşır yıkamak, temizlik yapmak, yemek pişirmek gibi işler kadına ait olmalıdır.	1	2	3	4	5
8	Eve, fiyatı yüksek herhangi bir şey alınacaksa eşler birlikte karar vermelidir.	1	2	3	4	5
9	Ailedeki parasal konular hakkında son kararı erkek vermelidir.	1	2	3	4	5
10	Kadın yaşamını kocasının yaşamına göre ayarlamalıdır.	1	2	3	4	5
11	Arabanın veya evin kimin üzerine tescil edileceği kararını eşler birlikte vermelidir.	1	2	3	4	5
12	Kadın sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine katılmadan önce kocasına haber vermelidir.	1	2	3	4	5
13	Dini bayramlarda eşler birlikte önce erkeğin ailesini ziyaret etmelidir.	1	2	3	4	5
14	Eve evcil hayvan alınıp alınmayacağına eşler birlikte karar vermelidir.	1	2	3	4	5
15	Aileyi dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı korumak her koşulda erkeğin sorumluluğu olmalıdır.	1	2	3	4	5
16	Kadın sosyal medya hesabı oluşturmadan önce eşinden izin almalıdır.	1	2	3	4	5
17	Aile içinde yaşanan bir problemle ilgili dışarıdan yardım alınıp alınmayacağına eşler birlikte karar vermelidir.	1	2	3	4	5
18	Kadın sosyal ağ sitelerine resim koyma konusunda kocasının fikrini almalıdır.	1	2	3	4	5
19	Kadın çocukla ilgilendiğinde erkek de ev işlerini yapabilmelidir.	1	2	3	4	5
20	Eşler nerede yaşayacakları konusunda farklı fikirdeyse son kararı erkek vermelidir.	1	2	3	4	5
21	Eşler sadakat konusunda aynı düzeyde sorumluluk sahibi olmalıdır.	1	2	3	4	5
22	Eşler kaç çocuk istediklerine birlikte karar vermelidir.	1	2	3	4	5
23	Kadının neyi giyip giymeyeceğine kocası karışabilmelidir.	1	2	3	4	5
24	Arabayla ilgili konular (tamir, bakım, yakıt alma vb.) erkeğin sorumluluğundadır.	1	2	3	4	5
25	Evlendikten sonra eşler kendi ebeveynlerine yakın yerde yaşama konusunda birbirlerine	1	2	3	4	5

	baskı yapmamalıdır.					
26	Boş zamanlarını nasıl geçireceklerine eşler birlikte karar verebilmelidir	1	2	3	4	5
27	Her iki cinsiyet de romantik yakınlıkla ilgili duygularını söyleyebilmelidir.	1	2	3	4	5
28	Erkeğin ailesiyle yaşamak gerekirse, kadın kocasının kararına uymalıdır.	1	2	3	4	5
29	Eşler çocukların istekleriyle ilgili konularda ortak karar vermelidir.	1	2	3	4	5
30	Eve tamirci geldiğinde, onunla erkek ilgilenmelidir.	1	2	3	4	5
31	Eşlerden kimin ihtiyacı varsa arabayı o kullanmalıdır.	1	2	3	4	5
32	Cinsel birliktelik her iki eşin de rızasıyla olmalıdır.	1	2	3	4	5
33	Evlendikten sonra kadın sadece kocasının soyadını taşımalıdır.	1	2	3	4	5
34	Eşler kendi ebeveynleri ile eşlerden biri(karı-koca) arasında anlaşmazlık olduğunda her iki tarafı da dinlemelidir.	1	2	3	4	5
35	Evin temiz ve bakımlı olması sadece kadının değil, aynı zamanda erkeğin de görevi olmalıdır.	1	2	3	4	5
36	Eşler ne zaman çocuk sahibi olacaklarına birlikte karar vermelidir.	1	2	3	4	5
37	Eşler arasında sorun çıktığında alttan alan kadın olmalıdır.	1	2	3	4	5
38	Eşler ev işlerindeki görev paylaşımlarına birlikte karar vermelidir.	1	2	3	4	5
39	Cinsel talepler konusunda, kadın kocasının taleplerini yerine getirmelidir.	1	2	3	4	5
40	Kadın çalışıyor olsa bile ev işleri öncelikle onun görevidir	1	2	3	4	5